

de Pentecosta (BDLC VII, 90); «Serres de Canigó, altures tan formoses, / dolç estatge de pau / --- / i pasturen l'herbam vora l'avajonera / --- / i la *pentecostera* de rosa flor pulposa / abriga dolçament / les abelles dels cims, i la neu lluminosa ---», JSebPons.

Pentenella, V. *pentinelles* *Pentenill*, *pentí*, V. *pinta* *Pentigana*, V. *pantigana* (PANXA) *Pentil*, format amb el gr. πέντε 'cinc', perquè és un radical on entren cinc àtoms de carboni *Pentim*, *pentinada*, *pentinador*, *pentinadora*, *pentinament*, *pentinar*, *pentinat*, *pentinella*, V. *pinta* En *pentinella* o en *pentenella* 'en situació poc estable', sembla venir de *en tentines*, *tentinelles* (V. TEMPTAR), per contaminació de *primparat* (dissim. en *pimp-*) ajudant-hi una dissim. *Pentiner*, *pentineria*, *pentineta*, *pentinó*, V. *pinta*

PENTIPELLA, 'espècie de moixó petit' pall. (Esterrí de Cardós, BDC XXIII, 302): sembla ser el mateix que el cast. *pintadillo* (DAut) i *pintacigo* (JILGUERO, DECH IV, 515b5), espècie de cadenera silvestre i menuda; potser combinació de **pintadella*, amb ΠΙΣΤΑ-ΠΙΛΑ 'pèls acolorits', més probable encara si tenim en compte que en altres parts del Pallars (AlcM) diuen *petipella* sense la -n.

Pentipost, V. *pintar* *Pèntol*, *pèntola*, V. *penjar* *Pentura* < per *ventura*, V. *venir* *Penurja*, peça dels arreus del cotxe (Amades, BDC XXII, 179), potser compost *perna(b)urja*, de PERNA aplicat a parts de la cavalleria i del carruatge (dues de les d'aquest, segons el mateix Amades, BDC XXII, 180, cf. AlcM *perna*, §§ 6a, 6b) + *burja*, *burjar*, variants de BURXAR, per a les quals, V. aquest article vol. II, 347b44-348a1-30, 347a60, 347b1-19; car la primera -r- s'eliminava per dissimilació; i, segons l'etimologia admesa per a (*burjar* (ib., 350b1ss., com a derivació d'AURTAR) la *b-* de *burjar* podria no haver-hi estat sempre.

PENYA, del ll. PINNA 'merlet' i també 'ploma': les roques que ericen la cresta d'una muntanya de penyes es van comparar amb els merlets d'una fortalesa. □ 1.ª doc.: orígens.

Els docs. del període inicial de la llengua el presenten en forma més o menys llatinitzada, parlant p. ex. dels penyals de sota la fortalesa d'Olèrdola: «ipsos domos ffrontant: de parte circi in domos S. Michele --- et de occiduo in ipsas *pinnas* subitranas de civitate Olerdula», que més avall en unes afrontacions paral·leles expressa amb el seu sinònim *roca*: «subtus Olerdula --- de occiduo in ipsa rocha», doc. de 978, *Cart. de Sant Cugat*, § 130 (I, p. 105.31, 105.6f.).

I en escr., S. XV: «són figurats / --- / dos jovencells / --- / ensemps restats / baix, no muntats, / fer, en la *penya*, / altar, ni lenya / pel sacrifici / d'Abraham, inici, / començador / de fe y amor», JRoig (*Spill*, 14537); «Regonegueren tot lo castell, e trobaren-lo fornit de moltes vitualles, ço és de mill e de forment, dacça e panís per a set anys, ab una lúcida font d'aygua que

de la *penya* sortia», *Tirant* (ed. princ., § 317 = Ag. III, 345, Riq., 892, capítol que potser encara és de Martorell?); «E, doncs, no tingau lo cor, vós, de *penya*: / mas, puix que tan bé sabeu d'ir al cau, / menjau lo collonill que vós en cavau / puix per a rostir-lo vos baste la lenya», *Procés de les Olives*, v. 1317.

Després abunda: «al Serrat de Vissa --- a la *penya* blanca de Bessa-Corba» (*Spill Cbo.*). Igual que en castellà arcaic, *penya* podia significar castell roquer: «ay castell de Torruella, - tu ets alt y *penya* fort, / els morros hi tenen guerra - y allí hauré de pendre mort», MilàF (*Romllo.*, 535.5).¹

En aquest sentit s'usa com a mot viu en aragonès antic: «Todos los castillos que se son alçados, e las *pennas*, contra el dito senyor Infant, en todo el Regno de Valencia», doc. de 1265 (Soldevila, *Pere el Gran*, vol. I, 2.ª part). Simonet cita el ll. *pinna* emprat en el sentit de 'penya' per Sant Eulogi cordovès (S. IX), i *penna* en un doc. de Galícia del S. VI (no prou comprovat). En sentit semblant al català es va usar el port. *pena* i s'usa el cast. *peña* [945]; l'oc. ant. *pena* és el capcer o penal d'un edifici i de vegades 'penya'; l'it. ant. *penna* era 'cim'.

Podem donar com a cosa indubtable que es va passar de l'acc. llatina 'merlet' a 'capcer o frontó d'edifici' i a 'cim'; i d'altra banda es van comparar les penyes, que des de la vall es veuen a l'airecel, sobresortint en la cresta d'un puig amb els merlets d'una fortificació. És possible, si bé no cal, que confluís amb aquesta evolució el pas de 'ploma' a 'objecte punxegut', i des d'això 'punta d'un turó', 'penya'; en efecte, Petroni usava *pinna* amb el sentit d'«escuradents» («*pinna* argentea dentes perfodit», *Satyr.* XXXIII, 1 = «quand il se fut curé les dents avec ---», Ernout), i diversos gramàtics i glossadors veuen la idea d'«agut» en derivats com *bipennis* o *bipinnis*.

En gallego-portuguès antic la forma més genuïna havia estat *pena* —que ja figura en cantigas d'escarnho («espadas --- / con que fendedes as *penas*, dando grandes espadadas», Rds. Lapa, 35.36)—, variant radical avui encara usual en el port. comú *penedo* 'penyal, roquisser', i en els Açores *pinasco* 'gran roca'; altrament variant encara difosa per la toponímia de tot Portugal i Galícia; si bé després se li ha superposat la forma *penha*, intrusa del castellà.² Una valuosa confirmació del fet que l'ètimon del nostre mot fou PINNA, amb NN doble, ens la forneix el parlar alt-aragonès de Bielsa, d'arcaisme tan extraordinari que allà encara es pronuncien amb geminada els mots amb -NN- etimològica —de manera que fins avui pronuncien *kapánna* per 'cabanya, cabana', *baranna* per 'barana'—, car en aquella vall hi ha encara *La Penna las Alicas*, *La Penna (de) la Pala*, *La Penna 'Sperracada*, *Pennamplá*, *Pennareto* (1965). Ja Badia notava *pénna* en la seva monografia del parlar d'aquella vall, i *pennalera* «conjunto de las piedras de un tejado».

És probable que el citat document aragonès de 1265 reflecteixi aquesta pronúncia, puix que escriu *senyor* però *pennas*. En canvi a la Vall de Gistau avui ja pronuncien amb *n* simple: «una *pena* mu grande», «baixa